

A tanácskozás résztvevőinek egy csoportja a kolozsvári szabadtéri néprajzi múzeum előtt (Liszka József felvétele)

A tornaljai Kulturális Antropológiai Műhely hat (öt) éve

A Kulturális Antropológiai Műhelyt 1999. november 15-én jegyezték be a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának illetékes szakosztályán. Működésének formája polgári társulás.

Az alapszabály értelmében célja a Dél-Szlovákia populáris kultúrája iránt érdeklődő egyének tömörítése, tudományos, társadalmi, honismereti és muzeális tevékenység kifejtése, továbbá hozzájárulni a kulturális értékek védelméhez és gyarapításához, ezeket felhasználni a különböző nemzetiségű és etnikai csoportokhoz tartozó egyének öazonosság-tudatának elmélyítése érdekében.

A célok elérése érdekében vizsgálja a térség populáris kultúráját, vizsgálódásainak eredményeit feldolgozza, ezek bemutatása érdekében múzeumot alapít, szemináriumokat, előadásokat és szakmai táborokat szervez, kiadványokat jelentet meg, együttműködik más, hasonló irányultságú szervezetekkel.

A Kulturális Antropológiai Műhely anyagi forrásai: ajándékok, dotációk és szubvenciók hazai és külföldi egyénektől és jogi személyektől, a saját vagyonából származó haszon, valamint a társulás tevékenysége folyamán befolyó bevételek. Ez annyit jelent, hogy a működéssel kapcsolatos valamennyi kiadást – mint az összes civil szervezet esetében – pályázati úton elnyert támogatásból fedezzük.

Tevékenységenket két fő irány mentén szervezzük:

a) tudományos kutatások: a kutatások eredményeinek bemutatása – könyvek, cikkek, kiállítások formájában,

b) tudomány-népszerűsítő szakmai előadások szervezése.

A Kulturális Antropológiai Műhelyt intézmény formájában próbáljuk működtetni, ami azt jelenti, hogy nem kívánunk nagy taglétszámmal rendelkező tömegszervezetté válni, s 2000–2003 között folyamatosan 3–5 főállású munkatársat alkalmaztunk. Azóta külsős mun-

katársakkal dolgozunk, akikkel egy-egy program lebonyolításának időszakára szerződünk. Jelenleg hat programunk zajlik:

1. Egy gömöri település – Beje – teljes körű néprajzi és kultúrantropológiai vizsgálata
2. A kapcsolatteremtés nyelvi megnyilvánulásai a Sajó középső szakasza mentén fekvő települések nyelvhasználatában
3. Hiedelemalakok a Vály-völgyben
4. Gömöri hangszeres népzene rögzítése
5. A hagyományos paraszti / falusi kultúra elemeinek kisvárosi környezetben történő továbbélése, városi szokások és újonnan alakuló szokások rögzítése, vizsgálata
6. Interetnikus kapcsolatok Tornalján.

Kutatási eredményeinket eddig két könyvben, és az általunk rendezett konferencia előadásának összefoglaló füzetében adtuk közre. A további eredmények kéziratban vannak, melyek megjelentetéséhez eddig nem sikerült anyagi támogatást kapni annak ellenére sem, hogy publikációinkat alacsony költségvetésből jelentetjük meg. Ezért rövidebb dolgozataink más intézmények kiadványaiban és évkönyveiben jelennek meg. E téren elsősorban a Fórum Kisebbségkutató Intézetet és Etnológiai Központját illeti köszönet.

Saját kutatásainkon kívül intézményünk más intézetek kutatásaiba is bekapcsolódik illetve jelenleg is közreműködik. Érdemes megemlíteni MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete által szervezett „*Lokális identitás és interetnikus kapcsolatok a Kárpát-medencében*”, valamint ezen intézmény égisze alatt és az Arany János Alapítvány által támogatott „*A gömöri cigányság jelenének demográfiai és etnikai földrajzi vizsgálata*” kutatási programokat. Az első esetben Tornalján végeztünk kutatásokat, ezek eredményei részben a MTA KI által megjelentetett összefoglaló tanulmánykötetben olvashatóak. A gömöri cigánykutatás során Baracán, Sajógömörön és Tornalján vizsgáldtak szakembereink, a kötet megjelenés alatt áll. Gyakran részt veszünk a Fórum Kisebbségkutató Intézet és annak Etnológiai Központja által kezdeményezett kutatási és tudományszervező programjaiba is, melyek közül a szlovákiai magyarok néprajzát az ezrdefolduló tájékán vizsgáló programba kapcsolódtunk be.

Kutatásaink során a kulturális, történeti és vizuális antropológia, etnográfia, európai etnológia, folklór, etno- és szociolingvisztika módszereit, illetve kritériumrendszerét próbáljuk meg alkalmazni és előtérbe helyezni.

Az elmúlt esztendőkből két konferenciát szerveztünk „*A honismerettől a kulturális antropológiáig. Lehetőségek, módszerek és eredmények a szlovákiai magyarság néprajzi vizsgálatában*” elnevezésű tanácskozásunkat önállóan bonyolítottuk, 2004-ben a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett konferenciát a Fórum Kisebbségkutató Intézettel és a Szlovákiai Magyar Írók Társaságával karöltve. Korábban nyári gyakorlatra fogadtunk Magyarországon tanuló egyetemi hallgatókat, akiket a szociolingvisztikai kutatási programunkba kapcsolunk be.

A szakmai tevékenység mellett egy történet- és társadalomtudományi információs központot kívánunk létrehozni Tornalján. Az intézménynek részét képezi egy állandó jellegű néprajzi-helytörténeti kiállítás, és most rendezzük szakkönyvtárunkat. Rendszeresen szervezünk időszaki kiállításokat is részben önállóan, részben más helyi intézmények bevonásával. Legjelentősebbek:

1. Száz év Tornalja történetéből – fénykéпкиállítás
2. Népi textíliák Dél-Gömörben
3. „Állított keresztényi buzgóságbul”. Szakrális kisemlékek Dél-Szlovákiában – az Etnológiai Központtal és a Tornaljai Szabadidőközponttal közösen.

Eleinte bekapcsolódtunk a szlovákiai civil szervezetek által kezdeményezett „akciókba” (aláírásgyűjtés, tiltakozások különféle hatalmi túlkapásokkal szemben, az alapvető szabadságjog-

okkal és a civil társadalommal kapcsolatos különféle kezdeményezések). Fontosnak tartottuk ezt az aktivitást is, ugyanis az a véleményünk, hogy az elsődleges tevékenység műveléséhez a megfelelő feltételrendszer kialakításában is részt kell vennünk mind országos, mind helyi szinten. Sajnos, azt kell látnunk, hogy a dolgok – különösen a támogatási rendszer átalakulása – nem jó, vagy hogy finomabban fogalmazzunk: számunkra kedvezőtlen irányt vettek. Eredetileg intézményünkben a térségben működő társadalmi szervezeteknek is információkat kívántunk nyújtani, időközben azonban kiderült, hogy ezt a tevékenységet már nem győzzük. Így az utóbbi két évben kizárólag szakmai kérdésekkel foglalkoztunk, leszámítva a Hagymányok Napja folklórrendezvény évenkénti megszervezését.

A jövőt illetően elmondható, hogy intézetünket mostanában szervezzük át. Egész tevékenységünket meghatározza az, hogy a fent vázolt okok miatt a Kulturális Antropológiai Műhelyt csak másodállásban tudjuk működtetni. Jelenleg folyik egy iroda berendezése a Tornaljai Művelődési Központ épületében. Itt kívánjuk elhelyezni adattárunkat. Kézikönyvtárunk is itt kap helyet, ám amennyiben a városi könyvtár eleget tud tenni egy feltételünknek, úgy akár ott is elhelyezhetjük könyveinket. Az általunk létrehozott gyűjteményt már felajánlottuk a helyi önkormányzatnak azzal, hogy a mi szakmai felügyeletünk mellett hozzon létre egy városi múzeumot, vagy legalább egy városi kiállítóhelyet. Ajánlatunk eddig nem talált visszhangra, de bízunk benne, hogy ez a kérdés is hamarosan megoldódik. Ami pedig kutatási eredményeinket illeti, tervezzük egy internetes szakmai folyóirat megjelenítését, hogy legalább ilyen formában a szakma és a szélesebb közönség elé tudjuk azokat tárni.

Pusko Gábor

„Állított keresztényi buzgóságbul”

Szokrális kisemlékek Dél-Szlovákiában
(A komáromi Etnológiai Központ fényképkiallítása)

A Fórum Kisebbségkutató Intézet komáromi Etnológiai Központja a győri Xantus János Múzeummal karöltve *Szokrális kisemlékek a Kisalföldön* címen 1998 őszén fotókiállítást rendezett. A csaknem száz színes fénykép a térség jellegzetes szokrális kisemléktípusait mutatta be a Duna mindkét partján (Szlovákia délnyugati, Magyarország északnyugati részén). A tárlat először Komáromban került bemutatásra, majd Pozsonyban, Töketeremesen, illetve Csornán és Budapesten láthatták az érdeklődők. 2000 májusában az ausztriai Bad Ausseeben megrendezett nemzetközi kisemlékkutató konferencia keretében is bemutatásra került.

2001 utolsó negyedében a győri Apáczai Napok keretében a Szokrális Kisemlék Archivum gyűjteményéből összeállított, *Dél-Szlovákia szokrális kisemlékei* című fotókiállítás volt látható Győrött, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanárképző Főiskolai Karának dísztermében. Ezen a kiállításon a képes fától a kápolnáig mutattuk be a Csallóköztől a Bodroghözíig az archívumunkban található dokumentumok alapján a legfontosabb kisemléktípusokat. Ez a kiállítás, némileg kibővített formában 2002 májusában, a Kisemlékkutatók 15. Nemzetközi Tanácskozása keretében Udvardon nyílt meg. Voltaképpen ugyanez a, nagyjából száz fényképnagyításból álló kiállítás volt látható 2003 nyarán a tati Kuny Domokos Múzeumban, majd a szombathelyi Savaria Múzeumban, illetve Veszprémben a VEAB-székházban. 2004. február 28-a és április 12-e között a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban várta az érdeklődőket. A csallóközarányosi községi könyvtár szervezésében került sor 2004. november 12-én Erdélyi Zsuzsanna szerzői estjére. A komáromi születésű folklorista az archaikus népi imádságok kutatása során elért eredményeiről, továbbá a műfaj jelentőségéről beszélt. A találkozó „háttérrendezvénye” a Fórum Kisebbség-